

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2025

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY

Bosh muharrir

Turg'unov Sobitxon

Toshpo'latovich

Pedagogika fanlari doktori,
professor

Mas'ul muharrir

Rasulov A'zamjon Avazjonovich
Texnika fanlari bo'yicha falsafa
doktori, dotsent

Mas'ul muharrir o'rinbosari

Imomov Otabek

Normirzayevich

Biologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori, dotsent

Texnik muharrir

Xoshimov Sardorbek Nozimjon
o'g'li

"NamDU ilmiy axborotnomasi – Научный вестник НамГУ"

2019-yildan boshlab O'zbekiston
Respublikasi Oliy attestatsiya
komissiyasi Rayosati qarori
bilan quyidagi fan sohalari
bo'yicha OAKning
dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya
etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga
kiritilgan.

**01.00.00-Fizika-matematika
fanlari (14)**

02.00.00-Kimyo fanlari (18)

03.00.00-Biologiya fanlari (17)

09.00.00-Falsafa fanlari (24)

10.00.00-Filologiya fanlari (26)

**13.00.00-Pedagogika
fanlari (30)**

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

ILMIY AXBOROTNOMASI

Tahrir hay'ati a'zolari

Fizika-matematika fanlari:

Xatamov Nosirjon Muydinovich, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Abdulazizov Baxromjon Toshmirza o'g'li, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Sattarov Iskandar Abu-alievich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Dexqonov Farrux Nuriddin o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Boytilloyev Dilmurod Axmataliyevich, fizika-matematika fanlari nomzodi, katta ilmiy
xodim
Baymatov Paziljon Jamoldinovich, fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent
Davlatov Abror Borijon o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori dotsent
Inoyatov Shukurillo Turg'unboyevich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Jalolov Ravshan Maxmudjonovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Xolboyev Azamat G'anisherjon o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Maxammadaliyev Muxtor Tursunmuxammad o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha
falsafa doktori

Kimyo fanlari:

Abdullayev Shavkat Vaxidovich, kimyo fanlari doktori, professor
Sultonov Boxodir Elbekovich, kimyo fanlari doktori, professor
Karimov Abdurashid Musaxonovich, kimyo fanlari doktori, professor
Xolmatov Dilshod Sottorjonovich, texnika fanlari doktori, dotsent
Sattarov Tulqinjon Abdusattor o'g'li, texnika fanlari nomzodi, dotsent
Muradov Murod Toxirjonovich, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori

Biologiya fanlari

Tojibayev Komiljon Sharobiddinovich, biologiya fanlari doktori, professor, akademik
Dexqonov Davron Burxonovich, biologiya fanlari doktori, dotsent
Batoshov Avazbek Risqulovich, biologiya fanlari doktori, professor
Turginov Orzimat Turdimatovich, biologiya fanlari doktori, katta ilmiy xodim
Komilov Doniyor Jo'rayevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
Egamberdiyev Mehmonjon Xudoyberdiyevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Xoshimov Xushbaxt Rustamjon o'g'li, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Texnika fanlari

Ataxanov Shuhrat Nuriddinovich, texnika fanlari doktori, professor
Abdullayev Olim Gulamjanovich, texnika fanlari doktori, dotsent
Dadaxanov Musoxon Xoshimxonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Jo'rayev Sherhali Umarjonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Qishloq xo'jaligi fanlari

Sulaymonov Inomjon Jamoldinovich, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, dotsent
Turg'unov Muzaffar Mirzaraxmatovich, qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha falsafa doktori

Tarix fanlari

Rasulov Abdullajon Nuritdinovich, tarix fanlari doktori, professor
Dexkanov Narimon Burxonjonovich, siyosiy fanlari doktori, professor
Haydaraliyev Shuhrat Abdulazizovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Madraximov Zoxid Sharofovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Xalmuratov Baxtiyor Rejvaliyevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Erqo'ziyev Anvarjon Ashurovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
To'xtabayev A'zamjon Sharipxo'jayevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

“NamDU ilmiy axborotnomasi –
Научный вестник НамГУ”
jurnali O‘zbekiston Matbuot va
axborot agentligining
17.05.2016-yildagi
08-0075 -raqamli guvohnomasi
hamda O‘zbekiston
Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
(AOKA) tomonidan 2020-yil
29-avgust kuni
1106-sonli guvohnomaga binoan
chop etiladi. “NamDU Ilmiy
Axborotnomasi” elektron nashr
sifatida xalqaro standart turkum
raqami
(ISSN-2181-1458) ga ega.

Ilmiy axborotnomaning
2025-3-soni NamDU
Muvofiqlashtiruvchi
Kengashining 2025-yil
18-martdagi 3-sonli yig‘ilishida
muhokama qililib, ilmiy
to‘plam sifatida chop etishga
tavsiya etilgan
(Bayonnoma № 3).
Maqolalarning ilmiy saviyasi va
keltirilgan ma’lumotlar uchun
mualliflar javobgar hisoblanadi.
Jurnal har oyda o‘zbek, rus va
ingliz tillarida elektron shaklda
chop etiladi.

**Maqolalar quyidagi rasmiy
web sahifa orqali qabul
qilinadi:**
journal.namdu.uz

Tahririyat manzili:
Namangan shahar, Boburshox
ko‘chasi, 161-uy
e-mail: science@namdu.uz

Iqtisodiyot fanlari

Mahmudov Bahriddin Jo‘rayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Kamoliddin Ikromiddinovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Baymirzayev Dilmurod Nematovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Yoqubjonova Xulkaroy Yoqubovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Falsafa fanlari

Talapov Baxriddin Alijanovich, falsafa fanlari doktori, professor
Jo‘rayev Ro‘zimat To‘xtasinov, siyosiy fanlari doktori, professor
Gaffarova Gulchehra Gulamjanovna, falsafa fanlari doktori, professor
G‘apparov Elyorjon Otabekovich, falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Sodirjonov Muxriddin Maxamadaminovich, sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), dotsent
Muydinova Moxira Mukumjanovna, sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Filologiya fanlari

Uluqov Nosirjon Muxammadaliyevich, filologiya fanlari doktori, professor
Jafarov Botir Sattarovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sadikov Zoxid Yaqubjanovich, filologiya fanlari doktori, professor
Dosbayeva Nargiza Turg‘unpo‘latovna, filologiya fanlari doktori, professor
Tojiboyev Ilxomjon Usmonovich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Karimova Farida Isakovna, filologiya fanlari doktori, dotsent
Siddiqov Qosimjon Abilovich, filologiya fanlari nomzodi, professor
Darvishov Ibroxim O‘rmanovich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Qo‘ziyev Umidjon Yandashaliyevich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Yuldashev Otabek Toshpulat o‘g‘li, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Geografiya fanlari

Jumaxanov Shavkatjon Zairjanovich, geografiya fanlari doktori, dotsent
Nazarov Abdug‘affor Abdujabborovich, geografiya fanlari doktori, dotsent
Mirzaaxmedov Xamidullo Saydamatovich, geografiya fanlari nomzodi, dotsent
Soliyev Iqboljon Raxmonberdiyevich, geologiya-minerologiya fanlari bo‘yicha falsafa
doktori, PhD

Pedagogika fanlari

Asqarova O‘g‘iloy Mamashakirovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Xujamberdiyeva Shaxnoza Kupaysinovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Muminova Dilafruz Akbaraliyevna, pedagogika fanlari doktori, dotsent
Ismoilov Turobjon Umirzaqovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Hamidova Muxayyoxon Obidovna, filologiya fanlari nomzodi, professor
Shodmanov Qodirjon Odilxanovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Toshibekova Munajat Xoshimovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Inamov Dilmirza Dedamirzayevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Madaminov Baxodir Sharifjonovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Urinov Bahrom Jamoliddinovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Sarimsakova Dilafruz Muhammadjonovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori,
dotsent
Axmedov Bexzod Madaminjonovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Rashidova Nodira Habibullayevna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Tibbiyot fanlari

Abdullayev G‘ofurjon Rahimjanovich, biologiya fanlari doktori, professor
Nurmatov Yodgormirza Xatammirzayevich, tibbiyot fanlari doktori
Abdullayev Ulug‘bek Ubaydullayevich, tibbiyot fanlari nomzodi
Mirzaolimov Mirzohid Mirzavaliyevich, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

**NAMANGAN DAVLAT
UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2025-3]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427**

**13.00.00-PEDAGOGIKA
journal.namdu.uz
PEDAGOGICAL**

Abdimurotov Oybek Uralovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Geografiya kafedrasini mudiri,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). dotsent.

Email: o.abdimurotov@cspu.uz

GEOGRAFIYA FANIDAN MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASINI LOYIHALASH VA QO'LLASHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik loyihalash texnologiyasi, uning ta'lim jarayonida qanday ishlashi, uni qo'llashning metodik tizimni takomillashtirish masalalari haqida ma'lumotlar berilgan. Geografiya fani misolida, mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasini loyihalash va uni qo'llashning metodik tizimini joriy etishning ahamiyati ta'kidlangan. Bu jarayonda o'quv jarayonini samarali tashkil etish uchun pedagogik modellashtirish, loyihalash va konstruksiyalash bosqichlari orqali ta'lim jarayonini optimallashtirish, talabalar va o'qituvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan ishlanmalar, metodik qo'llanmalar va fanlararo aloqalar ishlab chiqilishi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: Geografiya ta'limi, mustaqil ta'lim, kredit-modul tizimi, pedagogik texnologiya, pedagogik loyihalash, pedagogik ijodkorlik, kasbiy ko'nikmalar, pedagogik faoliyat.

Абдимуротов Ойбек Уралович

Заведующий кафедрой географии Чирчикского государственного педагогического университета, доктор философии педагогических наук (PhD), доцент

ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ПРОЕКТИРОВАНИЯ И ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ПО ГЕОГРАФИИ

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы педагогического проектирования, его применение в учебном процессе, а также совершенствование методической системы внедрения технологии организации самостоятельного обучения на примере географии. Подчеркивается важность внедрения технологии организации самостоятельного обучения и методической системы в образовательный процесс. Для эффективной организации учебного процесса приведены разработки, методические пособия и междисциплинарные связи, направленные на оптимизацию учебного процесса через этапы педагогического моделирования, проектирования и конструирования, а также на развитие компетенций студентов и преподавателей.

Ключевые слова: Географическое образование, самостоятельное обучение, кредитно-модульная система, педагогическая технология, педагогическое проектирование, педагогическое творчество, профессиональные навыки, педагогическая деятельность.

Abdimurotov Oybek Uralovich

Head of the Geography Department at Chirchik State Pedagogical University,
Doctor of philosophy (PhD) pedagogical science, Associate Professor.

THE ISSUES OF IMPROVING THE METHODOLOGICAL SYSTEM FOR DESIGNING AND IMPLEMENTING THE TECHNOLOGY OF ORGANIZING INDEPENDENT LEARNING IN GEOGRAPHY

Abstract: This article provides information about pedagogical design technology, how it functions within the educational process, and the issues related to improving the methodological system for its implementation. Using the example of Geography, the importance of designing and implementing the technology of organizing independent learning and its methodological system is highlighted. In this process, the development of pedagogical modeling, designing, and constructing stages aimed at optimizing the educational process, enhancing the competencies of students and teachers, and creating relevant materials, methodological guidelines, and interdisciplinary connections are discussed.

Keywords: Geography education, independent learning, credit-module system, pedagogical technology, pedagogical design, pedagogical creativity, professional skills, pedagogical activity.

Kirish.

Mamlakatimiz hayotining ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy sohalarida o'zgarnishlar, shuningdek ta'lim tizimidagi keng ko'lamli islohatlar o'qitish ta'lim jarayoniga jahon tajribalarini qo'llash va ularni takomillashtirishni taqozo etmoqda. Bu esa o'qitishning yangi shakl va usullaridan dars jarayonida foydalanishga va ularni takomillashtirishga sabab bo'lmoqda. Hozirgi vaqtda pedagogik adabiyotlar va ilmiy-tadqiqot ishlarida texnologik yondashuv, ta'limni texnologiyalashtirish, texnologiya, ishlab chiqarish texnologiyasi, ta'lim texnologiyasi (TT), o'qitish texnologiyasi (O'T), pedagogik texnologiya (PT), pedagogik tizim (PT), o'qitish metodikasi (O'M), fan metodikasi (FM), konsepsiya (g'oya), shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, tizimli yondashuv, faoliyatli yondashuv, suhbatli yondashuv, muammoli ta'lim, hamkorlikdagi ta'lim kabi tushunchalar keng qo'llanilmoqda.

Kredit-modul tizimi sharoitida geografiya fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasini loyihalash va qo'llash metodik tizimi talabalarning geografik bilimlarini chuqurlashtirish va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Bu tizimning samarali ishlashi talabalarga nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishda yordam beradi, balki ularning real hayotdagi geografik masalalarni hal qilishdagi qobiliyatlarini ham mustahkamlaydi. O'quv jarayonida mustaqil ta'lim va uning texnologiyalarini qo'llash talabalarni o'z bilimlarini mustaqil ravishda rivojlantirishga, turli metodlar va vositalar yordamida o'rganishga undaydi. Kredit-modul tizimi sharoitida geografiya fanining ta'lim metodikasi talabalarni tizimli o'rganish, izlanish va o'zlashtirilgan bilimlarni amaliyotda qo'llashga qaratilgan. Bu jarayonni yanada samarali qilish uchun interaktiv, amaliy mashg'ulotlar, zamonaviy o'quv texnologiyalari, masalan, elektron resurslar, 3D xaritalar, video darsliklar va onlayn platformalardan keng foydalanish talab etiladi. Bularning barchasi talabalarni faol ishtirok etishga, o'z fikrini bildirishga, mavzularni chuqur tahlil qilishga va ilmiy izlanishlarni amalga oshirishga undaydi.

Adabiyotlar tahlili.

Ta'limning kredit-modul tizimi sharoitida o'quv jarayonini tashkil etishga umumiy yondashuvlar xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ular orasida N.A.Asanov, O.V.Boyev, G.G.Pivnya, A.A.Kusainov, A.L.Chuchalina kabi ilmiy tadqiqotchilarni keltirish mumkin. Mamlakatimizda esa B.Sh.Usmonov, R.A.Habibullayev, G.A.Nazarqulovalarning ilmiy ishlari ushbu sohada keng o'rganilgan. Talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish masalalari xorijda T.V.Gabay, G.S.Abramov, G.I.Aleksandrov, A.V. Usova kabi olimlar tomonidan tadqiq qilingan, yurtimizda esa M.L.Boltayeva, S.B.Ibragimova, B.R. Muqimov, M.Murodova, N.R.Saitkulovalar kabi olimlar ta'lim jarayonida mustaqil

ta'limning ilmiy asoslari va shakllari bo'yicha izlanishlar olib borgan. Geografiya o'qitish metodikasi bo'yicha esa O.Mo'minov, M.Yunusova, R.Qurbonniyozov, O'.Safarov, X.Nikadamboyeva, F.Xamroyeva, F.Saydamatov, M.Qo'ldasheva, X.Amanov, F.Rajabov, H.Shodiyev, D.Abdullayeva kabi olimlar tomonidan dissertatsiya tadqiqotlari olib borilgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida geografiyadan dars beradigan o'qituvchilar talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishda faqat o'zilaridagi mavjud bilim va tajribaga tayanishning o'zigina yetarli emas, bunda ularga pedagogik ijodkorlik zarur bo'ladi. Fan-texnika taraqqiyoti texnologiyani fan sifatida o'rganishni, keyinchalik esa o'quv jarayonini ham texnologiyalashtirishga olib keldi. Ta'lim-tarbiya mazmuni, maqsad va vazifalarni davrlar o'tishi bilan kengayib borishi natijasida uning shakl va usullari ham takomillashib bormoqda. Hozirda inson faoliyatining asosiy yo'nalishlari shu faoliyatdan ko'zda tutilgan maqsadlarni to'liq amalga oshirish imkoniyatini beruvchi yaxlit tizimga, ya'ni texnologiyalarga aylanib bormoqda. Huddi shu kabi ta'lim-tarbiya sohasida ham so'ngi yillarda pedagogik texnologiyaga amal qila boshladi. Pedagogik ijodkorlik mavjud o'qitish shakllari, metodlari, texnologiyalari va vositalarini takomillashtirish yoki ularning yangilarini yaratishda namoyon bo'ladi. Buning uchun pedagogik loyihalash nazariyasi va texnologiya katta imkoniyatlar eshigini ochadi.

Tahlil va natijalar.

Pedagogika oliy ta'lim muassasalarining 60111000- "Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari" ta'lim yo'nalishida hozirgi sharoitda joriy etilgan pedagogik tizimni tahlil qilish bizga o'quv faoliyati subyektini shakllantirish muammolarini aniqlash imkonini berdi. Ta'limning yangi paradigmasi talablaridan kelib chiqqan holda, ta'lim sifatini yangicha nuqtai nazardan tushunish, talqin qilish bo'lajak geografiya o'qituvchilarining fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasini loyihalash asosida takomillashtirish zarurligini ko'rsatdi. Buning uchun esa, eng avvalo, pedagogik faoliyat mazmunini o'zgartirish, ta'lim jarayoniga yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish lozim. Ulardan biri pedagogik jarayonini loyihalashdir. Bundan ko'rinadiki, mazkur ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan bo'lajak geografiya o'qituvchilarning fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirish maqsadida tabiiy geografiya kurslarida amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish texnologiyasini loyihalash va uning qo'llashning metodik tizimini ishlab chiqish zarur bo'ladi.

Pedagogik loyihalash texnologiyasi deganda talabalar va o'qituvchilar tomonidan amalga oshiriladigan ta'lim faoliyatining asosiy elementlari tafsilotlarini avvaldan ishlab chiqish tushiniladi. U talabalar va o'qituvchilarning ta'lim-pedagogik faoliyatini samarali

tashkil etish mexanizmini ishlab chiqish bilan bog'liq bo'lib, amaliyot o'qituvchisining bir xil tarzda ishlari sonini kamaytiradi va ijodkorligi uchun katta imkoniyat yaratadi. Pedagogik loyihalash pedagogik muammolarni yechishga ilmiy-asoslangan yondashuvlarni belgilab beradi va bir necha bosqichlarda amalga oshiriladi: modellashtirish, loyihalash va konstruksiyalash, tadbqiq etish.

Pedagogik modellashtirish bizning holatimizda o'qitish texnologiyasining umumiy g'oyasini ishlab chiqishni, modelni yaratishni va uni joriy etishning asosiy yo'llarini ko'rsatishni nazarda tutadi.

Pedagogik loyihalash – yaratilgan modelni takomillashtirish va uni amalda foydalanish darajasiga yetkazishdir.

Pedagogik konstruksiyalash – mashg'ulotni loyihalashning yakuniy bosqichi. Loyihaning asosiy tayanch komponentlari batafsil aniqlanadi, pedagogik jarayon ishtiroklari aniq tanlanadi. Mashg'ulotlarni pedagogik loyihalash ko'nikmasini shakllantirish kasb ta'limi o'qituvchisini tayyorlashda muhim masala hisoblanadi.

Hozirgi vaqtda pedagogik adabiyotlarda va pedagog-amaliyotchilar kasbiy faoliyati jarayonida “modulli o'qitish”, o'quv-uslubiy majmua”, multimedia texnologiyalari”, ayniqsa, “loyihalash” atamalar tez-tez tilga olinadi. Loyihalash aniq darslar, alohida mavzular, butun o'quv fani yoki kurslar, o'quv mashg'ulotlari yoki o'quv predmetlari majmualarini va boshqa pedagogik ishlanmalarni ishlab chiqish bilan uzviy bog'liq.

Ko'plab tadqiqotchi pedagogik olimlarning fikricha, “pedagogik loyihalash” deyilganda talabalar va o'qituvchilar, ishlab chiqarish ta'limi ustasi tomonidan amalga oshiriladigan faoliyatining asosiy elementlari tafsilotlarini avvaldan ishlab chiqish tushiniladi. Pedagogik loyihalash pedagogik obyektlarni, shu jumladan, pedagogik jarayonlarni yaratish imkonini beradi. Pedagogik loyihalashni qo'llash o'qituvchilar, ishlab chiqarish ta'limi ustasining bir hil tarzda amalga oshiradigan ishlarini kamaytiradi va uni ancha osonlashtiradi, ijodiy izlanishlarga ko'proq imkon yaratadi. Pedagogik loyihalash ishlab chiqarish ta'limi ustasi, shuningdek talabalarning samarali faoliyatini ishlab chiqish bilan uzviy bog'liq.

Pedagogik jarayonlarni, texnologiyalar va boshqa obyektlarni batafsil ishlab chiqish yo'li bilan ishlab chiqarish ta'limi ustasi talabalar shaxsini va kasbiy ko'nikmalarini shakllantirishga imkon beradi, turli salbiy omillarning ta'sirini kamaytiradi, zarur psixologik-pedagogik shart-sharoitlarni yaratadi. Shu bois, u qabul qilingan pedagogik tizim sharoitida shaxsning individual rivojlanishining o'ziga xos loyihasini yaratadi.

Pedagogik loyihalashning barcha obyektlari bir-birlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, pedagogik jarayon muayyan pedagogik tizim doirasida amalga oshiriladi,

pedagogik vaziyat esa aniq pedagogik jarayonlar doirasida yuzaga keladi.

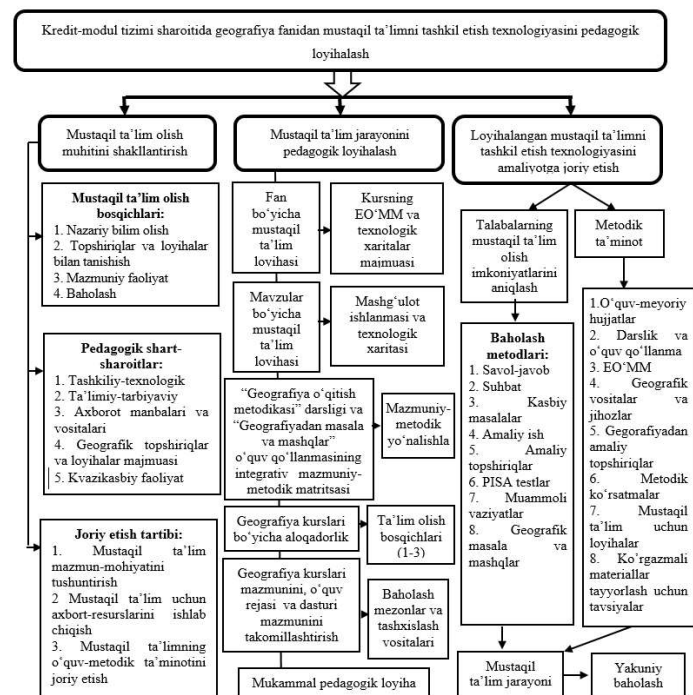
Nazariyotchi va amaliyotchi pedagoglarning tadqiqotlarini tahlil qilish natijalari ko'rsatadiki, pedagogik loyihalash kasb ta'limining muhim komponenti bo'lib, ta'lim jarayonini rejalashtirilgan natijaga erishishga yo'naltirishga qaratilgan faol usullar(loyihalashtirish, prognozlashtirish, tahlil, sintez) orqali tashkil etishning nostandart, noan'anaviy uslubidir. Biz loyihalash faoliyatini bo'lajak mutaxassislarda amaliy-kasbiy ko'nikmalarni kompetensiyaviy yondashuv asosida shakllantirishga imkon beruvchi innovatsion faoliyatning eng samarali turi sifatida qaraymiz.

Pedagogika oliy ta'lim muasasalarining 60111000-“Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari” ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan bo'lajak geografiya o'qituvchilarini o'qitishda mustaqil ta'limni tashkil etish metodikasi va uni joriy etishning pedagogik tizimini tahlil qilish, o'rganish, loyihalash o'quv faoliyati subyekting fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirish muammolarini aniqlash imkonini berdi. Ta'limning yangi paradigmasi talablaridan kelib chiqqan holda, ta'lim sifatini yangicha nuqtai nazardan tushunish, talqin qilish amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish texnologiyasini takomillashtirish orqali bo'lajak geografiya o'qituvchilarining fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirish takomillashtirish zarurligini ko'rsatdi.

Kredit-modul tizimi sharoitida geografiya fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasini loyihalash va qo'llashning metodik tizimini ishlab chiqishda quyidagi ishlar amalga oshirildi: mustaqil ta'lim muhitini shakllantirish maqsadida uning bosqichlari (tashkiliy-tayyorgarlik, tashxislash, mazmuniy faoliyat, baholash), pedagogik shart-sharoitlari, joriy etish tartibini aniqlash (1-rasm); mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasini (o'quv jarayonining texnologik xaritasi), kurslar bo'limlari bo'yicha o'quv jarayonini loyihalash (texnologik xaritalar majmuasi), “Geografiya o'qitish metodikasi” va “Geografiyadan masala va mashqlar” o'quv qo'llanmasining mazmuniy-metodik matritsasi (mazmuniy-metodik yo'nalishlari)ni ishlab chiqish, fanlararo aloqadorlik mazmunini aniqlash (2-3 bosqichda), geografiyani o'qitishni meyorlashtirish, optimallashtirish (kurslarning o'quv rejasi va dasturi mazmunini takomillashtirish (ekspertlar uchun baholash jadvali, kasbiy vazifalarning takrorlanishi, muhimligi va murakkabligiga ko'ra aniqlash matritsasini ishlab chiqish), loyihani pedagogik ekspertdan o'tkazish, tashxislash, taqrizlar olish (takomillashtirilgan pedagogik loyihani ishlab chiqish).

Loyihalangan mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasi va uni qo'llashning metodik tizimini joriy etishda talabalarning dastlabki geografik bilimi va ko'nikmalari, fanga oid kompetensiyalari savol-javob,

suhat, geografik kasbiy masalalar, amaliy topshiriqlar orqali baholandi va tahlil qilindi.

1-rasm. Kredit-modul tizimi sharoitida geografiya fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasini loyihalash va qo'llashning metodik tizimi

Tahlil natijasida mustaqil ta'limni tashkil etishning metodik ta'minoti mazmuni takomillashtirildi (o'quv-meyoriy hujjatlar, o'quv qo'llanma, metodik tavsiyalar, geografiya kurslari bo'yicha EO'MM, xaritalar va jihozlar, metodik ko'rsatmalar, mustaqil topshiriqlar, pedagogik texnologiyalarni qo'llash metodlari, amaliy didaktik topshiriqlar, kompyuterda bajariladigan vizuallashtirilgan mashqlar tizimi). Yuqorida keltirib o'tilgan talablarni kompleks tarzda amalda bajarish o'quv jarayoni va uning metodikasi mohiyatini belgilab beradi.

Geografiya fanlaridagi mustaqil ta'limni tashkil etish jarayonida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda maktab va professional ta'lim muassasalaridagi kasbiy faoliyatlarining o'ziga xosligi e'tiborga olinib, mustaqil ta'lim jarayonida geografik vositalar va jihozlari (geografik, topografik xaritalar, planlar, atlaslar va yozuvsiz xaritalar, globuslar, tarqatma materiallar, proyektor va elektron doska)dan faoliyat obyekti sifatida foydalanish ta'limda samarali natijalarga erishishga imkon beradi.

Pedagogik loyihalashning umumiy algoritmini quyidagicha ifodalash mumkin.

1. Tayyorgarlik ishlari.

Loyiha obyektini tahlil qilish: Geografiya fanlari bo'yicha mustaqil ta'limni tashkil etishda o'quvchilarni o'rgatishda asosiy e'tibor, ularning mavjud bilimlari, geosiyosiy va ekologik sharoitlar, geografik tushunchalar va atamalarni qanchalik o'zlashtirganliklariga qaratiladi. Shuningdek, o'quvchilarni mustaqil ishga jalb qilishda

ularning amaliy ko'nikmalarini aniqlash va tahlil qilish zarur.

Pedagogik loyihalash shaklini tanlash: Geografiya fanlari bo'yicha mustaqil ta'limni tashkil etishda loyiha shakli tanlash, masalan, darslar, seminarlarda yoki laboratoriya ishlarida foydalanish uchun qaysi metodika samarali ekanligi aniqlanishi lozim.

Loyihalashning nazariy ta'minoti: Geografiya fanlarini o'rgatishda boshqa sharoitlardagi tajribalar, pedagogik tadqiqotlar, empirik ma'lumotlar va nazariy bilimlar asosida mustaqil ta'limni tashkil etish uchun optimal usullar ishlab chiqiladi.

Loyihalashning metodik ta'minoti: Geografiya fanlari bo'yicha metodik materiallar, masalan, didaktik qo'llanmalar, interaktiv o'quv materiallari va ilmiy maqolalar ishlab chiqilishi kerak.

Loyihalash muhiti va vaqti: Mustaqil ta'lim uchun o'quv guruhlarining joylashuvi va o'quv muhitini tashkil etish, vaqti-vaqti bilan darslar, seminarlar va mashg'ulotlar uchun vaqtni belgilash zarur.

Loyihalashning moddiy-texnik ta'minoti: Geografiya fanlari uchun zarur bo'lgan texnik jihozlar, multimedia vositalari, kartalar, interaktiv dasturlar, kompyuterlar va boshqa materiallar ta'minlanishi kerak.

Loyihalashning huquqiy asoslari va ta'minoti: O'quvchilarga geografiya fanlarini o'rganish uchun qonuniy asoslar, metodik ko'rsatmalar va ta'lim tizimining talablariga rioya qilish lozim.

2. Loyihani ishlab chiqish.

Tizim hosil qiluvchi omilni tanlash: Geografiya fanlari bo'yicha o'quvchilarga mustaqil ta'limni tashkil etishda asosiy omil, geografik tushunchalar va amaliy mashg'ulotlar bo'lib, talabalar shaxsida yangi geografik ko'nikmalar va bilimlarni shakllantirish bo'ladi.

Komponentlarning o'zaro aloqasi va bog'liqligini aniqlash: Geografiya fanlari bo'yicha o'quvchilarning nazariy va amaliy bilimlari o'rtasida o'zaro aloqalar va bog'liqliklar aniqlanadi, bu orqali ular o'quv faoliyatini samarali olib borishga o'rgatiladi.

Hujjatlarni tuzish: O'qituvchi va o'quvchilar uchun geografiya fanlari bo'yicha amaliy qo'llanmalar, darsliklar va topshiriqlarni ishlab chiqish. Zarur bo'lsa, yangi pedagogik hujjatlar yaratiladi.

3. O'qitish texnologiyasi.

O'qitish texnologiyasi "Kirish", "Asosiy" va "Yakuniy" bosqichlardan iborat bo'lib, quyidagi tarkibiy qismlar mavjud:

I. Kirish bosqichi. Ushbu bosqich ham bir-biriga bog'liq tashkiliy-boshlang'ich, maqsad va vazifalarni belgilash, tayanch bilimlarni faollashtirish komponentlardan iborat.

Tashkiliy-boshlang'ich komponenti: O'qituvchi talabalar bilan salomlashadi, guruh davomatini tekshiradi va darsga tayyorgarligini baholaydi.

Maqsad va vazifalarni belgilash komponenti: Talabalar o'tiladigan mavzu, maqsadlar, vazifalar va baholash usullari bilan tanishtiriladi. O'quv faoliyatining asosiy yo'nalishlari belgilab olinadi.

Tayanch bilimlarni faollashtirish komponenti: Talabalar o'tilgan mavzular bo'yicha nazariy bilimlarni testlar yordamida qayta tiklashadi.

II. Asosiy bosqich. O'zaro bog'liq bo'lgan 1) yangi materialni o'rganish, 2) o'rganilgan o'quv materialini mustahkamlash kabi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi.

Yangi materialni o'rganish: O'quvchilar yangi geografik materialni o'rganish uchun kichik guruhlariga bo'linib, o'zaro savol-javoblar orqali bilimlarni mustahkamlashadi. Geografik tushunchalar va atamalarini o'rganishning mantiqiy tuzilishi talabalarga tushuntiriladi.

O'quv materialini mustahkamlash: O'quvchilarga mustaqil ishlarni bajarish uchun amaliy topshiriqlar beriladi. O'qituvchi topshiriqlarning bajarilishini kuzatadi, xatolarni to'g'rilaydi va o'quvchilarga yordam beradi.

O'qituvchi mustaqil ta'lim jarayonida talabalar tomonidan ishlarning to'g'ri bajarilishi, joriy yo'riqnomalarga amal qilishlari, asboblardan to'g'ri foydalanish, rostdashlarni to'g'ri bajarishlarini izchil kuzatib boradi, yo'l qo'yilgan xatolarni ko'rsatadi, talabalarining savollariga javob beradi. Shu bilan birga, qiyin o'zlashtirayotganlarga alohida e'tibor beradi, ularni yaxshi va tez ishlashga yo'naltiradi. Yaxshi bajarilgan ishlarni boshqalarga namuna qilib ko'rsatadi.

Aksincha, ishlarni bajarishda texnologik ketma-ketlik yoki texnika xavfsizligi buzilsa, mashg'ulot to'xtatiladi. O'quv

guruhlariga yo'l qo'yilgan xatolik qanday oqibatlariga olib kelishi mumkinligi tushuntirib beriladi.

III. Yakuniy bosqich. O'quv guruhida shaxsiy kuzatishlar va amaliyot o'qituvchisining mulohazalari asosida mashg'ulot tahlili o'tkaziladi. Talabalarining amaliy topshiriqlarni bajarish sifati va mashg'ulot vaqtidagi uyushqoqligi guruhlar ishini baholash uchun mezon hisoblanadi.

O'qituvchi talabalarining ish jarayonida aniqlangan umumiy va alohida kamchiliklariga e'tibor qaratadi va keyingi mashg'ulotlarda ushbu xatolarni takrorlamasliklarini uqtiradi.

Xulosa.

Kredit-modul tizimi sharoitida geografiya fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish va qo'llash metodik tizimini takomillashtirish, talabalarni geografik bilimlarni chuqurlashtirish, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish va amaliy kompetensiyalarini oshirishga imkon yaratadi. Bu jarayonni yanada samarali qilish uchun interaktiv mashg'ulotlar, zamonaviy o'quv texnologiyalari, masalan, elektron resurslar, 3D xaritalar, video darsliklar va onlayn platformalar keng qo'llanilishi kerak. Ushbu yondashuvlar talabalarni faol ishtirok etishga, ilmiy izlanishlar o'tkazishga va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga rag'batlantiradi. Kredit-modul tizimi va pedagogik loyihalash yondashuvlari geografiya fanidan mustaqil ta'limni tashkil etishda samarali ishlashni ta'minlaydi. Ilmiy izlanishlar va metodik tavsiyalar yordamida o'quv jarayoni yaxshilanadi, natijada geografiya o'qituvchilarining kompetensiyalari rivojlanadi va ta'lim samaradorligi oshadi.

Adabiyotlar.

1. Abdimurotov O.U. Kredit-modul tizimi sharoitida bo'lajak geografiya o'qituvchilariga mustaqil ta'limni tashkil etish dolzarb pedagogik muammo sifatida // "Ta'lim, fan va innovatsiya" jurnali 2023. 6-son. 106-110 b.
2. Rajabov F.T., Abdimurotov O.U. Geografiya ta'limida mustaqil ta'limni tashkil etish bo'yicha xalqaro tajribalar // "Geografiya - nazariyadan amaliyotga" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami. Qo'qon. 2024-yil 25-noyabr. 393-398-b.4.
3. Rajabov F.T. Zamonaviy yondashuvlar vositasida bo'lajak geografiya o'qituvchilari kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari. Pedagogika fanlari doktori (DSc). Dissertatsiya. – T.: 2024. – 218 b.
4. Ibragimova S.B. Mustaqil ta'lim jarayonida talabalarining xorijiy tilni o'zlashtirish ko'nikmasini rivojlantirish texnologiyasi (kredit-modul tizimidagi iqtisodiyot yo'nalishi talabalari misolida) Dissertatsiya. – T.: 2024. –148 b.
5. Murodova M. Kredit-modul tizimida mustaqil ta'lim. O'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent: "Fan ziyosi" nashriyoti, 2023
6. Rasulov I.M. Talabalarining loyihalash madaniyatini kompyuter texnologiyalari vositasida rivojlantirish. Dissertatsiya. – T.: 2018. – 150 b. (Dis-648/2018)

J.Mirzayev, N.Madalov.....	546
Mamluklar davlati yoxud “Tarjumon Turkiy” qo‘lyozmasi xususida.	
B.Jafarov.....	550
Terminosistema lingvistik tadqiqot obyekti sifatida.	
D.Ibodullayeva.....	555
Ingliz ertaklarida zoonim iboralarning sintaktik tahlili.	
D.Bo‘riyev.....	558
Nodira ijodida hayotbaxsh va hayratomuz an‘analar.	
S.Eshonqulova.....	561
Onlayn muloqotning o‘ziga xos xususiyatlari.	
I.Nishonov.....	565
Teolingvistikaning jahon tilshunosligida o‘rganilishi masalasi.	
A.Azimov.....	569
Lexical-thematic classification of magic spells in “Harry Potter”.	
G.Norbekova.....	571
Cross-cultural pragmatics analysis of uzbek people who experienced living in a foreign country.	
Ya.Kuchkarova, I.Isroilova.....	576
Tilshunoslikda metonimya hodisasi va uning o‘rganilish jarayoni.	
N.Ergasheva.....	580
Technology for developing students’ sociolinguistic competence through text reading.	
A.Ermirzayev, T.Muydinjanova.....	584
Abdullo Oripov publitsistikasida navro‘z va milliy qadriyatlar mavzusi.	
K.Payziyev.....	588
“Davlat tili to‘g‘risida”gi qonun va uning o‘zbek yuridik terminologiyasi taraqqiyotiga ta’siri.	
E.Qurbonova.....	592
Rus va o'zbek tillaridagi antonimli frazeologizmlarning lingvistik tahlili.	
A.Tursaatov.....	596
Interpretaion of artistic imagery and chronotope configuration.	
Z.Sarsenbaeva.....	599
The comparative research on conjunctions of comparison of english and uzbek languages.	
F.Saidvaliyeva.....	605
Лексико-семантические особенности медицинской терминологии в узбекском языке.	
P.Абдуллаева.....	612
Влияние социальных сетей на речевую культуру и фонетический аспект речи молодежи.	
K.Умурзакова.....	616
Классификация топонимических предании каракалпакского фольклора.	
P.Елмуратов.....	620
O‘zbek tilida abstrakt so‘zlar sinonimiyasi.	
M.Hakimova.....	625
Влияние компетентностного подхода на оценку и контроль знаний в обучении иностранным языкам.	
Ш.Мамаджонова.....	630
Английские и узбекские названия посуды и кухонной утвари, образованные с помощью суффикса -er и -гич.	
Ш.Уралова.....	635
Ирония как средство создания многозначности и многослойности текста.	
M.Эшкуватова.....	639
Evaluative functions of english conditional sentences in literary texts.	
I.Minnikulov.....	642
Akt terminlarining lingvistik va leksikografik tahlili: ingliz va o‘zbek tillari misolida.	
D.Madraximova.....	647
Adabiy asar tahlili. Hamza “yangi saodat” yohud “milliy roman”.	
B.Karimova.....	653
N-gramm statistikasiga asoslangan imlo tekshirish.	
N.Sobirova.....	657

Kreativ ta'lim kimyo darslari samaradorligining asosidir.

X.Xasanova..... 661

Типология управленческих компетенций педагога в системе профессиональной подготовки.

C.Тургунов, Д.Акмалова..... 664

Ajdodlarimiz milliy-ma'naviy merosi o'rganishga tizimli yondashuv.

M.Abdullayeva..... 668

Oliy ta'lim talabalari uchun "Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda gimnastika o'qitish metodikasi" fanining ahamiyati.

S.Saidg'aniyev..... 671

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasvirli masalalar bilan matematikani o'qitishni takomillashtirish.

P.Abduqodirova, G.Yusupjonova..... 674

Oliy talim muassalarida Stireet workout sport turini ommalashtirish orqali talabalarni jismoniy faloligini oshirish.

M.Xakimjonov..... 679

Innovatsion rivojlanish va jamoat xavfsizligini ta'minlashda axborot texnologiyalarining roli.

A.Abjalov..... 682

Развитие навыков коммуникации студентов-медиков в профессиональной среде.

M.Мамаджанова..... 686

Chet tilini o'rganish jarayonida badiiy adabiyotlarni mutolaa qilish vamutolaa qilishga undovchi motivatsiyani rivojlantirish mexanizmi.

D.Xodjayev, M.Izatullayeva..... 690

Fizikadan laboratoriya mashg'ulotlarida blum taksanomiyasidan foydalanish usullari.

M.Soliyeva..... 694

Ingliz tili o'qitishda grammatik kompetensiya- kommunikativ kompetensiyaning tarkibi sifatida.

M.Solijonov..... 698

Yosh basketbolchilarni tarbiyalashda texnik tayyorgarlikning moxiyati, mazmuni va xususiyatlari.

O.Amirqulov..... 702

Development of self-study activity in teaching foreign languages.

I.Iminakhunova..... 708

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotning kontekstual tahlili.

M.G'ulomova..... 712

Geografiya fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish texnologiyasini loyihalash va qo'llashning metodik tizimini takomillashtirish masalalari.

O.Abdimurotov..... 716

Bo'lajak matematiklarning mutaxassislik malakalarini shakllantirishning nazariy asoslari.

A.Abdurahmonov, O.Xurramov..... 721

Tasviriy san'at darslarida kreativ metodlardan foydalanish usullari.

O.Adxamova..... 726

Boshlang'ich sinf texnologiya ta'limi darslarida tabiiy materiallardan buyumlar tayyorlashni o'rgatishning mazmun va mohiyati.

M.Alimova..... 731

Raqamli pedagogika: samr va tpack modelining ta'limdagi o'rni.

N.Atamuratova..... 736

Biologiya fanlarini o'qitishning refleksiv texnologiyalar asosida talabaning o'quv jarayoni bilan bog'liq yutuq va kamchiliklarini mustaqil anglab yetishi.

H.Babayeva..... 740

Developing methods of teaching a foreign language in non-linguistic context of higher educational institutions.

D.Usmanova..... 744

Diqqat yetishmasligi va giperaktivlik sindromiga chalingan bolalarning klinik va psixologik-pedagogik xususiyatlari.

M.Xasanova, Q.Shodmanov..... 748

Tibbiyot yo'nalishi talabalarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda masofaviy ta'lim imkoniyatlaridan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.

A.Ergashev..... 751

Implementing total physical response (TPR) in primary school classes.

R.Erkinova, G.Narzullayeva..... 753

Innovatsion yondashuvlarning pedagogik ta'lim tizimidagi roli va ahamiyati.

F.O'rinova, G.Saydullayeva..... 756

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda xulq imitatsiyasining ahamiyati.